

Um grindadráp, litføgur hús, fiskiskap og ringa veðrið

Kekkiska lýðveldið átta ár eftir »floyalskollveltingina«.

PAVEL CERNOCH
UR PRAG

Tá eg fyrri fimm árum síðani kom til Føroyar úr Prag, var tað ein gamal dreymur, sum gjørdist veruleiki. Síðani eg var lítill havi eg verið drigin at hesum »eksotiska« landinum, tess harðbalnu náttúru og vinsæla fólkinum, sum her býr.

Eftir at eg hevði ferðast runt oyggjarnar í ein mánað, mistu tær so liðandi tað »eksotiska« og fingi istaðin eitt serligt pláss í mínum hjarta. Í mínum dreytum komi eg ofta aftur til Føroyar. Eg minnst ofta kensluna av reinari eyðnu, sum eg hevði, tá eg sat við vitan á Akrabergi og hugdi út á havið og mintist William Heinesen, sum skrivaði um »heimsins enda«.

Í 1992 fekk eg møguleika fyrri at ferðast fritt til Føroya, tí mitt eigna land »kom aftur til Europa«, eftir at tað í fjøruti ár hevði verið útstongt frá vesturheiminum orsakað av kommunistiska stýrinum. Eg hugsaði nógv um mitt land, mitt fólk og søguna hjá teimum, meðan eg var í Føroyum. Samstundis hugsaði eg um grindadráp, litføgur hús, fiskiskap og ringa veðrið.

Sum at finna grind

Tá fleiri hundrad túsund fólk tann 17. november í 1989 fóru út á gøturnar í Prag og kravdu frælsi og demokrati, kendist tað á sama hátt sum tá onkur finnur eina grind við Fø-

Pavel Cernoch arbeidir fyrri ES í Prag, har hann starvast við innlimanini av Kekkia í ES. Hann hevur lisið søgu og politiska vísind í Nürnberg í Týsklandi og er eisini áhugaður í søgu um hjá Føroyum. Hann var og vitjaði í Føroyum í 1992 og hevur savnað føroysk frímerki síðani 1982.

Hann skriver regluliga í kekkisku bløðum um um politisk og mentanarlig mál. Hesa greinina hevur hann skrivað til Sosialin í sambandi við átta ára dagin fyrri sonevndu »floyalskollveltingina« í Kekkia.

Kekkiski høvuðsstaðurin Prag man teljast millum vakrastu býir í Europa

oyar. Fylgjandi vikurnar og mánaðirnir vóru sum eitt veruligt føroyskt grindadráp: Öll vóru spent og eldhugað - øll fólkini vóru full av nýggjum lívi.

Í desember 1989 varð rit-høvundurin Vaclav Havel, ein stríðsmaður fyrri demokratium, valdur til forseta í Kekkioslovakia, og í 1990 vórðu fræls demokratisk val hildin fyrri fyrstu ferð.

Støðan lcgði seg so liðandi komandi árin, og spakuliga kólnaði luftin aftur. Fólk fóru aftur til arbeiðis og byrjaðu nýggjar privatar fyritekur. Tað var sum um øll fingi sín part av hvalinum og fóru heim við tvestinum. Fólk fingi sínar egnu tilverur undir nýggju umstøðum.

Alt gekk kortini ikki sum eitt spæl. Fólk hildu fram við at træstast um ymiskt, so sum »hvør sá hvalin fyrst«, »hvør skuldi fáa størsta partin av tvestinum«, »hvør hevur ikki fingið nóg nógv« og so framvegis. Tað vóru tveir partar: Kekkarnir, sum vóru meira liberalir og marknaðarhugsandi, og slo-

vakarnir, sum vóru meira nationalistiskir og sosialistiskir sinnadri. Hesi bæði fólkasøgini hava livað lið um lið í nógv ár, og tað tyktist næstan sum eitt hjúnalag. Tað er kortini ein lang søga aftanfyrri.

Tey giftust í 1918, og teirra nýggja tjóð var sum eitt av teimum litfögur føroysku húsunum. Gamla húsíð, ið tey báðu í sum børn - gamla eysturriska stórveldið - fekk skaða undir fyrri heimsbardaga, og tey sum báðu har avgjördu, at tíðin var komin til at taka tað niður. Nýggj og litfagrar hús vórðu bygd. Tá var tað, at kekkarnir og slovakarnir avgjördu at giftast og flyta saman inn í eitt felags hús, sum fekk navn »Kekkioslovakia«.

Hóast tey tosaðu sama mál høvdu tey av og á trupult við at skilja hvønnannan, kanska sum ein tvørámaður og ein klaksvíkingur. Harumframt vóru tey ikki heilt einsamøll í nýggja húsunum - týskarar, ungarnar, póllendingar og ukrainarnar leigaðu eisini partar av húsunum.

Hesir leigararnir vildu upprunaliga býð í tí gamla, rotta húsunum, men av tí at tað ikki stóð longur, høvdu teir einki annað í at velja. Tað var eisini ov seint hjá teimum at flyta yvir til skyldfólkini í grannahúsunum, so teir noyddust at verða verandi í húsunum, sum æt »Kekkioslovakia«. Tey trivust ikki serliga væl har, so umleið 20 ár seinni, í 1938, loysti máttmikil eigarin av einum av grannahúsunum, Adolf Hitler, trupulleikan á ein skjótan hátt: Við hjálp frá týsku leigarunum legði hann hald á húsíð »Kekkioslovakia«.

Garasjuna gav hann ungarnum, sum lögdu tað afturat teirra eigna húsi og bjóðaðu slovakunum ein nýggjan leigusáttmála. Hesin var sjálvandi ikki ókeypis. Prisurin var høgur og ikki í týskum markum, men í gýðingum og øðrum, eitt nú sigoyrnarum, sum týskarunum ikki dámdu. Fyrri at kunna varðveita lykilin til sitt eigna hús máttu slovakarnir rinda við 40.000 gýðingum. Öll vóru ikki samd, men

Hitler fann ein slovakiskan partamann til at undirskriva avtaluna. Leigugjaldið varð sent til gasskumurin í Auschwitz. Í kekkiska partinum av landinum var prisurin enn hægri, nærum 100.000 gýðingar. Munurin var bert tann, at har spurdu týskararnir ikki nakran áðrenn.

Meðan djarvir føroyskir sjómenn settu sitt lív í vága fyrri at breyðføða Bretlandi, sum annars gav kekkioslovakisku stjórni fríðskjól, vórðu kekkarnir noyddir at arbeiða á nazistiskum lóðurverksmiðjum til frama fyrri »Endsiege« hjá stóra týska ríkinum. Tíbetur kom »Endsiege« ongantíð. Í 1945 friaðu sovjettski herurin eystanifrá og amerikanski herurin vestanifrá húsíð »Kekkioslovakia«. Húsíð varð lagt saman aftur, og kekkarnir og slovakarnir fluttu inn aftur. Týskararnir og nógvir ungarnir vórðu tveittir á dyr. Hetta var eitt ørkymlandi tíðarskeið, og Sovjet - »fríararnir« - gjørdi sær dælt av hesum og tók garasjuna. Við øðrum orð-

um tók Sovjet í 1945 eystara partin av Kekkioslovakia og kallaði hann »Karpato-Ukraine«. Ukrainarnir, sum báðu í garasjunni, vórðu ikki spurdir. Vit lærðu skjótt, at Sovjet ongantíð spurdi nakran um nakað.

Stríðsvognar og hermenn

Lívið í húsunum »Kekkioslovakia« gjørdist so smátt vanligt aftur. Men tað helt kortini ikki leingi. Meðan Føroyar í 1948 fingi meira sjálvstýri, sendi Sovjet sín eigna eigara, Gottwald (aðalskrivarin í kekkioslovakiska kommunistaflokkinum) til Kekkioslovakia. Í februar 1948 yvirtók hann húsíð og legði hald á alt innbúgið. Sjálvandi vóru nógv, sum ikki høvdu hug at búgva í einum tilikum húsi, og tey rýmdu. Tey máttu fara til grannarnar og spyrja, um tey ikki kundu búgva hjá teimum. Hurdin til »Kekkioslovakia« og fleiri onnur hús varð stongd, vindeyguni vórðu latin aftur og málað við reyðum stjörnum. Tað var sum ein